

दिल्ली पब्लिक स्कूल बोकारो इस्पात नगर

कक्षा – 7

विषय—संस्कृत

नियत कार्य—3

1. निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर निर्देशानुसार लिखें ।
ग्रीष्मकाले कस्यचित् वृक्षस्य अधः एकः सिंहः स्वपिति स्म । अकस्मात् तत्र कोऽपि मूषकः समायातः । सः सिंहं सुप्तं दृष्ट्वा तस्य उपरि कूर्दति स्म । तेन सिंहस्य निद्राभंगः जातः । आत्मनः उपरि कूर्दन्तं मूषकं दृष्ट्वा सिंहः कोपेन तं मारयितुम् इच्छति स्म । मूषकः सिंहं प्राणरक्षणाय प्रार्थितवान् । तस्य प्रार्थनां श्रुत्वा सिंहः मूषकम् अमुञ्चत् । कालान्तरे सः एव सिंहः जाले निपतितः । तदा अयं मूषकः दन्तैः तस्य जालं कर्तितवान् ।
क. एकपदमें उत्तर दीजिए ।
 1. वृक्षस्य अधः कः अस्वपत् ?
 2. कः प्राणरक्षणाय प्रार्थितवान् ?
 3. कस्य उपरि मूषकः कूर्दति स्म?
 4. सिंहः कुत्र निपतितः?
ख. पूर्णवाक्यमें उत्तर दीजिए ।
सिंहं रक्षितुं मूषकः किं कर्तितवान् ?
ग. निर्देशानुसार उत्तर लिखें ।
 1. 'दृष्ट्वा' अस्य प्रकृतिप्रत्ययविभाजनं कुर्वन्तु ।
 2. 'इच्छति' अस्य पुरुषवचनं लिखन्तु ।
 3. अनुच्छेदे 'आत्मनः' इति पदं कस्यां विभक्तौ अस्ति ?
 4. 'सहसा' इति अर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?
2. मञ्जूषा की सहायता से चित्र देखकर संस्कृत में पाँच वाक्य लिखें ।
चित्र सं. 3, मणिका सं. व्या. पृ. सं. 129
3. निम्नलिखितपदों का वर्णविन्यास करें ।
जन्मभूमिश्च, विश्वासम्, गृहम्, विनम्रता, मनुस्मृतिः
4. निम्नलिखित उपसर्गयुक्त धातुओं के अर्थ लिखकर उनसे एक एक वाक्य बनाएं—
आ+गम्, अनु+गम्, अनु+भू, अभि+भू, अधि+कृ ।
5. अशुद्धि संशोधन करें ।
क. सः योग्या छात्रः अस्ति ।
ख. आम्रणि पक्वं सन्ति ।
ग. एषा वाटिका शोभनम् अस्ति ।
घ. इदं वातावरणं सुन्दरः अस्ति ।
ङ. संस्कृतस्य विना वृथा अध्ययनम् ।
च. पुस्तकालये बहूनि पुस्तकानि अस्ति ।

छ. जनाः देवालये ईश्वरं पूजयति ।

ज. ईश्वरं पूजयित्वा जनः भ्रमन्ति ।

6. यथोचित शब्दरूपों से रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए ।
क. सर्वतः जलम् अस्ति । नगरे, नगरात्, नगरम् ।
ख. सः हीनः अस्ति ? धनम्, धनेन, धनात् ।
ग. रामः अलम् । रावणम्, रावणेन, रावणाय ।
घ. ते बालकाः बहिः खेलन्ति । गृहस्य, गृहेण, गृहात् ।
ङ..... गंगा श्रेष्ठा अस्ति । नदीनाम्, नद्याम्, नद्याः ।
च. छात्राः कुशलिनः सन्ति । कर्मसु, कर्मणा, कर्मणाम् ।
7. यथोचित क्रियापदों से रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए ।
क. त्वम् इदानीं किं करोति ? करोमि, कुर्वन्ति, करोषि ।
ख. यूयम् कथं न पठन्ति? पठथः/पठतः/पठथ ।
ग. छात्राः सदैव सदैव सत्यं । वदतु/वद/वदेयुः ।
घ. सः शिक्षायात् संस्कृतं । अपठन्/अपठति/अपठत् ।
ङ. पिता पुत्राय । क्रुध्यति / क्रुध्यसि/ क्रुध्यन्ति ।
च. मह्यं देशाटनं । रोचते/रोचसे/रोचन्ते ।
छ. धर्मस्य संचालनं भवति । धनात्/धनस्य/धनाय ।
8. यथोचित शब्दरूपैः रिक्तस्थानं पूरयन्तु—
क)..... सर्वतः जलम् अस्ति । नगरे/नगरात्/ नगरम् ।
ख) सः..... हीनः अस्ति । धनेन/धनम्/धनात् ।
ग) रामः अलम् । रावणम्/रावणेन/रावणाय ।
घ) ते बालकाः..... बहिः खेलन्ति । गृहस्य/गृहात्/गृहेण ।
ङ) गंगा श्रेष्ठा अस्ति । नदीनाम्/नद्यां/नद्याः ।
च) छात्राः कुशलिनः सन्ति । कर्मसु/कर्मणा/कर्मणाम् ।
9. दिए गए शीर्षकों पर संस्कृत में पाँच वाक्यों का अनुच्छेद लिखें—
क) महात्मा बुद्धः ख) मूर्खः भृत्यः ग) कुशलः चित्रकारः
10. क्त्वा, तुमुन्, ल्यप्, प्रत्ययों के प्रयोग नियम के साथ लिखें । प्रत्येक प्रत्यय के लिए 10—10 उदाहरण दें ।
11. “बुद्धिर्यस्य बलं तस्य” पाठ का सारांश एवं शिक्षा हिन्दी में लिखें ।
12. अपनी पाठ्यपुस्तक के सुभाषितानि पाठ के किन्ही तीन श्लोकों को अर्थसहित लिखें ।
13. 1 से 50 तक के अंकों को संस्कृत में लिखें ।
14. संस्कृत में अनुवाद करें—
क) वह निराश होकर बोला ।
ख) संस्कृत दिवस श्रावणी पूर्णिमा को मनाते हैं ।
ग) भारत ऋषियों का देश है ।
घ) वृद्धावस्था सभी की होती है ।

- ड) हिमालय सबसे ऊँचा पर्वत है ।
च) आदर्श छात्र अनुशासन का पालन करते हैं ।
छ) प्रतिदिन बडों को प्रणाम करना चाहिये ।
ज) परोपकार मानव का धर्म है ।
15. किन्हीं पाँच धातुओं के रूप पाँचो लकारों में लिखें ।
16. नदी, मति, मातृ, अस्मद् , युष्मद्, किम्, तत्, एतत्, सर्व, शब्दों के रूप लिखें ।